

Despre Tudorache Ciurea și familia sa.

Scurte note de genealogie

Ionuț Balan

Cu aproximativ două sute de ani în urmă, în târgul Fălticenilor trăia în cadrul istoriei locale una din însemnatele familii ale ținutului Sucevei; este vorba de familia Ciurea. Bineînțeles, și alte familii importante din acea perioadă ca de pildă Chiruș, Vârnav, Borș ș. a. au avut un rol important în istoria ținutului, însă m-am oprit asupra acestei familii, deoarece am observat o ascensiune interesantă, familia Ciurea avându-și obârșia în Movilești.

Cercetări importante în această privință a adus Artur Gorovei în monografia dedicată orașului Fălticeni, în 1938; în rest, alte studii mai amănunțite referitoare la această problemă nu am găsit. Prin lucrarea de față voi încerca să redau cât mai fidel imaginea lui Tudorache Ciurea și a familiei sale în limita documentației disponibile.

Pornind de la cercetarea lui Artur Gorovei vreau să arăt ascendența acestei familii de-a lungul vremii, precum și ceilalți Ciurești întâlniți în diferitele acte descoperite și analizate. Într-adevăr, este un drum greu datorită faptului că marea majoritate a surselor documentare lipsesc în cea mai mare parte și de aceea este foarte greu, dacă nu chiar imposibil de a realiza o imagine cât mai fidelă a ceea ce a însemnat o pagină din istoria familiei Ciurea în decursul a câtorva secole.

Cunoscut sub numele de Tudorache Ciurea de la Tâmpesți, acesta era fiul lui Vasile Ciurea sau mai bine zis Vasile Cozma – Ciurea deoarece, un Gavriil Cozma, pe la începutul secolului al XVIII – lea a fost căsătorit cu Anița Anghel, cu care a avut un copil: Vasile. Mama lui Vasile rămânând văduvă, ulterior, s-a căsătorit cu Toader Ciurea, dar din pricina faptului că acesta nu putea avea copii l-a adoptat pe fiul soției sale din prima căsătorie, copilul numindu-se astfel Vasile Cozma – Ciurea, fiind cunoscut sub numele de Vasile Ciurea¹.

---

¹ Gh. Bezviconi, *Boierii Stamati*, în „Din trecutul nostru”, an III, nr. 15-16, decembrie 1934-ianuarie 1935, Chișinău, 1935, p. 16.

Moșia unde a crescut și copilărit Tudorache Ciurea, Tâmpesții², nu a fost de la bun început a lui Vasile Ciurea; în urma căsătoriei tatălui lui Tudorache cu Maria, fata lui Ursachi Davidel, acesta a făcut schimb cu cumnatul său Alexandru Davidel dându-i acestuia pentru Tâmpesți jumătate din moșia Hudești³. Abia în anul 1795, Tudorache Ciurea era proprietarul întregii moșii a Tâmpesților⁴. După afirmația lui Ioan Nădejde, familia Ciurea se pare că și-ar avea baștina în satul Ciolpănești⁵. La 19 noiembrie 1828, retras la o altă moșie a sa, Buneștii, de lângă Fălticeni, Vasile Ciurea a murit.

Pornind de la ipoteza pe care a lansat-o Artur Gorovei, conform căreia Alexandru Davidel s-ar înrudi cu Movileștii, pe baza documentației de care am dispus, am încercat să arăt că, într-adevăr, avea dreptate. Ion Neculce, care a fost contemporan cu Alexandru Davidel, în *Cronica*⁶ sa spunea despre acesta: „atunci pre acea vreme era un fecior de mazil de-l chema Davidel. Slujisă în Țara Leșască de agiungese rohmistru⁷ și era la cinste mare. Avea citeală, pravilă mare, și nu se știe ce i se părea lui, că îmbla pentru domnia Moldovei”; umbla pentru domnia Moldovei pentru că era rudă cu Movileștii; această constatare ne-o demonstrează actul publicat de Nicolae Iorga în *Studii și documente*, vol IV că David din Zaluze și celelalte familii amintite în act sunt rudele Ciogolii⁸. Prin urmare, mama lui David era rudă foarte

---

² *Tâmpesții* vin probabil de la numele dealului abrupt Tâmpa sub care s-a adăpostit localitatea. Cea mai veche mențiune despre satul Tâmpesți, întâlnită până acum, este dintr-un document de la 3 iulie 1626, în care Vasile Boldișor din Tâmpesți a mărturisit cum a venit preotul Dumitru din Antilești să-i “aleagă partea sa de ocină despre dealul din Spătărești, vecin cu Dealul Tâmpesți” [*Documenta Romaniae Historica, A. Moldova (se va cita DRH)*, vol. XIX, 1626-1628, volum întocmit de Haralambie Chirca, București, 1969, p. 111-112, nr. 91. La 23 iulie 1778, Tâmpesții erau proprietatea lui Alexandru Davidel, fiul lui Ursachi Davidel; o altă ipoteză, poate mai plauzibilă, ar fi aceea că Tâmpesții vin de la un anume boier Tâmpa sau chiar Tâmpa; însă această afirmație rămâne la stadiul de ipoteză, deoarece încă nu s-au găsit documente care să dovedească acest lucru.

³ A. Gorovei, *Contribuții la biografia lui Constantin Stamati*, extras din Analele Academiei Române, s. III, V, Mem. 7, Memoriile Secțiunii Literare (se va cita AARMSL), 1931, p. 226.

⁴ Teodor Balan, *Documente bucovinene, V, 1745-1760*, Cernăuți, 1939, p. 93, nr. 4. Tudorache Ciurea baș ceauș posedea jumătate din Tâmpesți, în afară de jumătate din acest sat luat în schimb de la Andronache Davidel. Tot acum Vasile Ciudin cu soția lui Ileana dau jumătate din Bunești, partea de jos și primesc de la Tudorache Ciurea jumătate din Tâmpesți; au semnat Constantin Pătraș pitar și Dinu Feștilă pitar.

⁵ Ioan Nădejde, *V. G. Morțun: Biografia și genealogia familiei Morțun*, București, 1923, p. 106. Această jumătate de moșie era zestre Mariei, soția lui Vasile Ciurea.

⁶ *Cronica lui Ion Neculce*, vol. I, ediția a II-a, revizuită și adăugită, ediție îngrijită de Alexandru Popovici, cu o prefață, introducere, apendice și două hărți, Craiova, 1936, p. 175; vezi și Constantin Turcu *Știri noi despre pretendentul Alexandru Davidel*, Iași, 1948, p. 1-5; Nicolae Iorga, *Istoria românilor*, vol. VI, *Monarhii*, volum îngrijit de Ștefan Andreescu, București, 2000, p. 380.

⁷ *Rohmistru* era un căpitan de cavalerie în oastea Poloniei; a fost întâlnit în această funcție până în 1690 (*Cronica lui Ion Neculce*, vol. I, p. 1).

⁸ Nicolae Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol IV, București, 1903, p. 343. Despre existența lui David am găsit câteva acte care confirmă faptul că el era din Zaluze/Zaluceni (*DRH, A. Moldova, XVIII, 1623-1625*, volum întocmit de I. Caproșu și V. Constantinov, București, 2006, p. 414-415, nr. 341; *DRH, A. Moldova, XXIV, 1637-1638*, întocmit de C. Cihodaru și I.

apropiată cu Ignat Ciogolea⁹ sau poate mama lui David era chiar fiica lui Ignat Ciogolea, Tofana¹⁰; este foarte greu de afirmat dacă era fiica lui Ignat deoarece, până în 1642, când încă nu era măritată am găsit doar două acte, iar în 1669, într-un act de la 14 septembrie, de la Duca vodă, a fost întâlnită cu numele de Tofana Barbovschioae¹¹. Alături de aceste acte stau mărturie și altele, venind în completarea celor spuse până acum și întărindu-mi afirmația că David din Zaluze era rudă cu familia Ciogolea; aceste documente fac referire la diferitele danii făcute de Moise Movilă fiilor lui Ignat Ciogolea¹².

În aceste condiții, originea lui Tudorache Ciurea este de spiță domnească, ce merge până la Petru Rareș, deoarece familia Ciurea a fost înrudită cu familia Davidel¹³, familia Davidel prin David din Zaluze a fost înrudită cu familia Ciogolea¹⁴, familia Ciogolea cu familia Prăjescu¹⁵, iar aceasta, cu Petru Rareș prin Ion Prăjescu ce a fost căsătorit cu o fiică a sa, soră cu Ion Movilă¹⁶. Ca urmare a acestei înrudiri,

---

Caproșu, București, 1998, p. 62, nr. 62; *DRH*, , A. *Moldova*, XXVI, 1641-1642, volum întocmit de I. Caproșu, București, 2003, p. 414-415, nr. 341).

⁹ Ioan Nădejde, *op. cit.*, p. 105. În spițele genealogice întocmite de Ioan Nădejde și Artur Gorovei am depistat unele neconcordanțe și de aceea vreau să lămuresc câtuși de puțin această problemă; Ioan Nădejde afirma că Ursachi Davidel era fiul lui Sandu (Alexandru) Davidel rohmistru, iar David era fiul lui David din Zaluze, al lui Ignat Ciogolea, iar mama lui David era fiica lui Ignat Ciogolea, a cărui soție, Sofronia, era fiica lui Ion Prăjescu cel Bătrân, cumnat cu Ion Movilă, tatăl lui Ieremia și Simion Movilă. În această scurtă înrudire am constatat că Sofronia nu era fiica lui Ion Prăjescu cel Bătrân, ci nepoata de fiică a acestuia [mama Sofroniei, Maria, fiica lui Ion Prăjescu cel Bătrân, a fost căsătorită cu Avram Romășcel, având copii pe Sofronia, Miron și Grozava (*DRH*, , A. *Moldova*, XIX, p. 545-546, nr. 397); iar Vasile Pârvan, *Un vechi monument de limbă literară românească (1639-1668)*, în, „Convorbiri literare”, anul XXXVII, București, 1904, spunea că nu Ignat Ciogolea avea copii pe Constantin, Miron, Pătrașcu și Tofana, ci Pătrașcu Ciogolea, fratele său; această problemă a fost rezolvată de domnul profesor Ștefan S. Gorovei, *Originea socială a înaltului cler monahal*, în *ArhGen*, II (VII), nr. 3-4, Iași, 1995, p. 186-187, aducând câteva argumente solide.

¹⁰ Am identificat-o în acte pe Tofana ca fiind sora lui Constantin, Miron și Pătrașco Ciogolea, deci fiica lui Ignat Ciogolea și al Mariei (*DRH*, , A. *Moldova*, XXVI, p. 311, nr. 378, actul fiind semnat la Iași, la 23 martie 1642, când „Grozava, giupâneasa răposatului Stratului fost paharnic”, alături de copiii lui Ignat Ciogolea au dat lui Dumitru Buhuș, fost vistiernic „5 fărtaie de vie la Cotnari”; cu câțiva ani mai înainte, la 12 aprilie 1637, Sofronia Ciogolea și fiii ei au făcut o danie aceluiași Dumitru Buhuș (*DRH*, XXIV, p. 62, nr. 62).

¹¹ Vasile Pârvan, *Un vechi monument de limbă literară românească (1639-1668)*, p. 988.

¹² *Ibidem*, p. 983, 986, 988. Aceste acte întăresc ideea că între familia Ciogolea și Movilă există relații de rudenie.

¹³ A. Gorovei, *Contribuții la biografia lui Constantin Stamati*, p. 226.

¹⁴ Nicolae Iorga *Studii și documente*, vol IV, p. 343.

¹⁵ Ioan Nădejde, *op. cit.*, p. 105. Ion Prăjescu a avut nouă copii, printre care și Maria, a cărui fiică Sofronia a fost căsătorită cu Ignat Ciogolea (I. C. Miculescu-Prăjescu, *Obârșia unei familii din Moldova*, extras din „Revista istorică română”, vol. X (1940), București, 1941, p. 11-12). Despre înrudirea familiei Ciogolea cu familia Prăjescu nu mai începe la îndoială, mărturie fiind și însemnarea lui I. C. Miculescu - Prăjescu în *op. cit.* că „la 1637 îi găsim adunați la Stolniceni pe Savin Prăjescu, marele vornic al Țării de Jos cu neamurile lui, între care Grigore Ureche, Dumitrașcu Șoldan fost vornic, Dumitrașcu Buhuș fost vistiernic, Ciogole, Ciolpan, Hăbășescu, Oraș Bolea, Lupu Bucium și alții «toți ce suntem din neamul Prăjești»”.

¹⁶ Maria Magdalena Szekely, *Sfetcnicii lui Petru Rareș. Studiu prosopografic*, Iași, 2002, p. 332.

Ciureștii și-au întocmit și o stemă, purtând pe blazonul lor stema voievodală, numai că acest cap de bour era străpuns cu sabia¹⁷ (**fig. 1**).

Constantin Sion¹⁸, contemporan cu câțiva dintre boierii Ciurea, amintește în notele sale pe cei de la Fălticeni (Tudorache Ciurea căminar, Fotachi și Năstasă sulger), spunând despre aceștia că fac parte din categoria boierilor moldoveni.

Vasile Ciurea și Maria au avut șase copii: Fotachi, căsătorit cu Anica, fata lui Vasile Ciudin de la Petiea¹⁹; aceștia, neavând copii, l-au adoptat pe Teodor Vârnăv, fiul Aniței Vârnăv²⁰; un alt fiu al lui Vasile Ciurea este Năstasă Ciurea, acesta având o fată, Zamfira; al treilea copil a fost Ileana, măritată cu Chiriac Borș de la Bădilița, după care a urmat Casandra, Anița măritată cu Dumitrache Kiruș din Basarabia; al șaselea copil al lui Vasile Ciurea este Tudorache Ciurea²¹. Despre acesta din urmă ne vom ocupa în mod special, lăsând loc astfel unei ulterioare cercetări asupra celorlalți Ciurești, precum și a altor boieri sau răzeși cu același nume, stabilind atunci ascensiunea, gradele de rudenie, asemănările și deosebirile între diferiții boieri cu același nume.

Dintr-un document al lui Vasile Ciurea, fără dată, rezultă că acesta avea o avere destul de însemnată: moșiile Zalucie, Zălina, Moșinețu, a patra parte din Medvel, Negrița, Șendreni, Costiceni, Dumeni, Milincăuți, Pirivicăuți, Căpoteni, Trăsiteni sau Leucova, Lămășeni, Butuciul sau Bașcanii, Adușcani, Tâmpeschi, Bunești, Fălticeni și parte din Bădilița²²; dintre aceste moșii, în special cele din Basarabia le vom regăsi și la Tudorache Ciurea, primite cel mai probabil ca zestre de la tatăl său sau fie că au fost cumpărate chiar de el pentru familia sa; însă despre acestea vom aminti la momentul potrivit. Trebuie să ținem cont de faptul că la 1812 situația din Moldova s-a schimbat ca urmare a faptului că Basarabia a trecut sub stăpânire rusească; este greu de imaginat că averea lui Vasile Ciurea era chiar așa de mare; poate să fi avut doar părți din aceste sate, însă și așa ar fi greu de crezut că el ar fi avut o avere imensă de pe urma acestor moșii.

---

¹⁷ Gh. Bezviconi, *Boierii Stamati*, p. 17; Idem, *Costache Stamati. Familia și contemporanii săi*, prefață de Artur Gorovei, Iași, 1942, p. 82.

¹⁸ Constantin Sion, *Arhondologia Moldovei – Amintiri și note contemporane, boieri moldoveni*, text ales și stabilit, glosar și indice de Rodica Rotariu, prefața de Mircea Anghelescu, postfață, note și comentarii de Ștefan S. Gorovei, București, 1973, p. 313, sub voce: *Ciure*. Autorul vorbește și de alți Ciurești din ținutul Vasluiului, dar care se pare că nu au fost boieri; îi vom aminti cu prilejul altei cercetări.

¹⁹ Artur Gorovei, *Fălticeni. Cercetări istorice asupra orașului*, Fălticeni, 1938, p. 96.

²⁰ Teodor Vârnăv, *Istoria vieții mele (autobiografie din 1845)*, București, 1908, p. 18-19.

²¹ Artur Gorovei, *Fălticeni...*, p. 96-99.

²² Idem, *Contribuții la biografia lui Constantin Stamati*, p. 226-227.

În continuare, ne vom îndrepta atenția asupra lui Tudorache Ciurea și a familiei lui, amintind că acesta a fost căsătorit cu Elisabeta, fiica jitnicerului Sandu Vârnav²³; aceștia au avut patru copii: Costache Ciurea, mort de copil în 1829, Nastasia, căsătorită cu Iordache von Vârnav, Zoița, căsătorită cu Enacache Gane cu care a avut cinci copii: Enache, Matei, Epraxia, Olimpiada și Xenia, toate trei călugărițe; al IV –lea copil al lui Tudorache Ciurea și al Elisabetei a fost Ecaterina, căsătorită în 1826 cu Costache Stamati, având trei copii: Gheorghe, mort de copil, Mihail și Constantin²⁴.

Informațiile despre Tudorache Ciurea sunt mai numeroase, fapt ce ne-a permis să analizăm mai atent ascensiunea sa la treptele cele mai mari ale ierarhiei boierești. În 1786, la 21 iulie, se judecă cu egumenul mănăstirii Râșca, Venedict, pentru o parte din satul Sârbii, din ținutul Neamț²⁵. La 2 august 1789, îl întâlnim cu funcția de fost baș ceauș, scriind un act, când Ienachi Cantacuzino, fost mare vistiernic a întărit lui Nicolae Kapri (un nobil din Mărățai) moșia Liteni, în ținutul Sucevii²⁶. Ceea ce este important de reținut este faptul că Tudorache Ciurea avea un scris ordonat, având ca mărturie mai multe scrisori ale acestuia²⁷ pe care le-a scris cu diferite ocazii.

La 17 mai 1791²⁸ și 25 august 1792, este întâlnit în acte cu funcția de baș ceauș²⁹; în primul act a fost trimis de către Enache Cantacuzino cu scrisorile moșiilor Ușehlibii și Malitința la unchiul său pentru a dovedi că acestea sunt ale lui; în cel de-al doilea caz a eliberat un act precum că a plătit cinci sute de lei vistiernicului Enache Cantacuzino, reprezentând „osteneala dumisale pentru hotarul moșiei Spătărești, a lui Matei Millo, în hotar cu moșia Tâmpesții a lui Ciurea”³⁰.

Din actul încheiat la 25 august 1792 putem constata două lucruri: primul este acela că în această perioadă apare în acte cu numele de baș – ceauș, după ce cu puțin timp în urmă fusese fost baș ceauș; cel de-al doilea aspect pe care vrem să-l scot în

---

²³ *Ibidem*, p. 228.

²⁴ *Idem, Folticenii...*, p. 99-100.

²⁵ Teodor Codrescu, Uricariul, VI, Iași, 1875, p. 267.

²⁶ Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, VI, 1760-1833, București, s.a, p. 305, nr. 7.

²⁷ Artur Gorovei, *Folticenii...*, p. 102-105.

²⁸ Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, VI, p. 52, nr. 11.

²⁹ Ceauș – acest termen a fost receptat în limbajul administrativ cu sensul de agent de legătură, curier, trimis de Poartă la domnie cu porunci; era un grad militar inferior, urmând stegarului și odobașei. În Țara Românească a fost introdus de fanarioți termenul de vel (baș) ceauș, echivalentul unui demnitar de curte cu rang inferior, care comanda corpul de aprozi al curții și juca un rol important în alaiuri sau recepții domnești (*Instituții feudale în Țările Române. Dicționar*, coord. Ovid Sachelarie și Nicolae Stoicescu, cuvânt înainte de Ovid Sachelarie, introducere de Valentin Al. Georgescu, București, 1988, p. 89, voce: *ceauș*).

³⁰ Artur Gorovei, *Folticenii...*, p. 100.

evidență este acela această moșie era foarte întinsă, deoarece distanța dintre cele două, Tâmpăști pe de o parte și Spătărești pe de alta, este de aproximativ 6-7 kilometri. Observăm că Tudorache a pornit de la funcțiile inferioare, pentru a ajunge în final la loc de cinste printre boierii respectați ai ținutului Suceava. Se pare că în această funcție nu a stat prea mult, deoarece la 1801 îl întâlnim în documente cu rangul de clucer³¹, când semnează împreună cu fratele său Fotache un act prin care dau surorii lor Ileana un țigan³², iar la 13 mai, același an, era deja fost mare clucer³³; în 1803 era proprietar al moșiei Tâmpăști³⁴, dată de tatăl său probabil ca zestre. Acest lucru îl știm dintr-o condică a liuzilor³⁵ publicată de Teodor Codrescu în volumul al VII-lea din *Uricariul*.

În anii 1804 și 1805 este înfățișat ca proprietar al moșiei Pitiea; în această perioadă se judecă „pentru împresurare de cătră moșia Hârtpoul”³⁶. Peste doi ani este amintit în documente cu funcția de paharnic³⁷ și nu fost mare paharnic cum afirmase Artur Gorovei³⁸, având o judecată cu cumnatul său Vasile Ciudin pentru stăpânirea moșiei Pitiea; prin cartea divanului din 21 iunie 1807 li se întărea stăpânirea asupra moșiilor Pitiea-Mare și Pitiea-Mică³⁹.

Dacă în anul 1801 Tudorache Ciurea a fost clucer, iar în 1804 este întâlnit ca paharnic observăm faptul că în intervalul acesta scurt de timp boierul de la Tâmpăști a avansat foarte repede în funcții. În dregătoria de biv vel paharnic îl găsim la 14 iulie 1810, când Ileana, sora lui Tudorache Ciurea, a vândut acestuia moșiile ce le avea moștenire din ținutul Hotinului în Zalucea, Zălina, Moșinețu, Mitvifa, Milincăuți,

---

³¹ Clucerul era chelarul zilelor noastre. În lipsa unui jîtnicer, marele clucer se ocupa și cu strângerea dijmei de grâu. Marii cluceri a avut ca subalterni mai întâi clucerul de jîtniță, apoi doi cluceri de arie și unul de pivniță. Prin secolul al XVIII-lea, marele clucer și-a păstrat dreptul de a participa la divanul domnesc și chiar la judecarea veliților. În secolul al XIX-lea, marele clucer a devenit boier de clasa a II-a, fiind primul din această clasă, iar clucerul de arie al VII-lea din clasa a III-a. În secolul al XVIII-lea, Dimitrie Cantemir îl arăta pe clucer ca al IV-lea în divan după medelnicer. În secolul al XIX-lea, clucerul era boier de clasa a II-a, al XI-lea din această clasă, dar boier fără dregătorie; avea și rol administrativ și judecătoresc, pe urma cărora realiza diferite câștiguri (*Instituții feudale în Țările Române. Dicționar*, coord. Ovid Sachelarie și Nicolae Stoicescu, p. 371, voce: *clucer*).

³² Artur Gorovei, *Folticenii...*, p. 96.

³³ *Ibidem*, p. 275.

³⁴ Teodor Codrescu, *Uricariul*, VII, Iași, 1886, p. 253.

³⁵ *Ibidem*, p. 241. Această denumire de liuzi o aveau acei oameni aduși de peste hotar, de către proprietarii de moșii, atât boieri cât și mănăstiri, care se foloseau de munca lor pe o anumită perioadă de timp.

³⁶ Artur Gorovei, *Folticenii...*, p. 100.

³⁷ Teodor Codrescu, *Uricariul*, VI, p. 278.

³⁸ Artur Gorovei, *Folticenii...*, p. 100. Această informație a fost copiată eronat de Artur Gorovei din *Uricariul* lui Teodor Codrescu.

³⁹ Teodor Codrescu, *Uricariul*, VI, p. 278.

Șendreni, Costiceni și altele cu 6000 lei⁴⁰. Alături de aceste moșii, Tudorache Ciurea era proprietar și în Basarabia asupra moșiilor Căpoteni, Trăisteni, Butuciul și Bașcăuți sau Bașcani din ținutul Hotinului⁴¹. Tot în această serie de vânzări și cumpărări îl întâlnim și în 1813, când a cumpărat de la Mihalachi PISOȚCHI moșia Malcăuți din ținutul Sorociei, cu 6500 lei, pe care a dat-o ulterior surorii sale Casandra; pe lângă aceasta i-a mai dat și 2000 lei⁴².

Tudorache Ciurea este ctitorul bisericii de la Tâmpeschi (fig. 2); acest lucru ne-o demonstrează chiar pisană (fig. 3): „Tudorache Ciurea, marele paharnic, am zidit din temelie cu toată cheltuiala mea acest sfânt și dumnezeesc lăcaș unde se prăznuiește hram Sfinților mai marilor voievozi Mihail și Gavril spre pomenirea răposaților părinților și strămoșilor mei, cât și a fiilor și urmașilor mei, și a săracilor locuitori din satul acesta rugând pre toți cei ce vor intra în biserica aceasta, să roage pre Dumnezeu pentru mântuirea pomeniților și să-i ierte. Anul 1809, Maiu, 11”. Interiorul bisericii, atrage atenția prin catapeteasmă, care pare a fi cea originală, cel puțin icoanele împărătești, care păstrează urmele – sub forma unor lovituri de sabie în dreptul ochilor – trecerii turcilor, la 1821, în drumul lor spre Slatina și Secu. Observăm faptul că acum Tudorache apare cu dregătoria de mare paharnic⁴³; cum am spus și în notă, în secolul al XIX-lea, marele paharnic avea doar o funcție onorifică, fiind un boier fără dregătorie, după care din 1810 îl întâlnim în funcția de biv vel paharnic⁴⁴. Un alt aspect important care ne atrage atenția este acela al pisaniei; aceasta are un rol esențial în a ne oferi cât mai multe detalii despre ctitor/ctitori, anul înființării lăcașului

---

⁴⁰ Artur Gorovei, *Contribuții la biografia lui Constantin Stamati*, p. 227.

⁴¹ Idem, *Folticeni...*, p. 102.

⁴² În momentul întocmirii unei spițe genealogice a familiei Ciurea, Ioan Nădejde a omis să o treacă și pe Casandra (Ioan Nădejde, *op. cit.*, p. 105).

⁴³ Paharnicul sau ceașnicul a fost o dregătorie importantă. Se pare că denumirea de paharnic a fost împrumutată de la slavii de sud, iar cea de ceașnic de la poloni sau lituanieni. Pe parcursul secolului al XVII-lea, denumirea de ceașnic a fost înlocuită cu cea de paharnic. În Moldova, această dregătorie datează din secolul al XV-lea și a apărut din necesitatea de a apăra băutura domnului pentru a nu fi otrăvit. Paharnicul și subalternii săi trebuiau să guste băutura înainte de a se da domnului. Paharnicul administra viile domnești, supraveghea pe cele particulare, percepea dijma ce se cuvenea domnului sau judeca diferitele pricini referitoare la neînțelegerile în legătură cu viile. Din secolul al XVI-lea a apărut dregătoria de mare paharnic. Multe dintre lucrurile pe care le făcuse înainte paharnicul, marele paharnic nu le făcea ci le lăsa în seama subalternilor; făcea parte din sfatul domnesc, fiind al VII-lea mare dregător. În a II-a jumătate a secolului al XVIII-lea și-a pierdut din atribuțiile sale la curte, locul său fiind luat de un alt dregător, cuparul; în aceste condiții, marele paharnic a rămas un dregător fără atribuții, un boier cu onorific, fără dregătorie (*Instituții feudale în Țările Române. Dicționar*, p. 350, voce: *paharnic*).

⁴⁴ Artur Gorovei, *Contribuții la biografia lui Constantin Stamati*, p. 227.

respectiv, scopul⁴⁵ și în cazul de față funcția avută de ctitor în momentul terminării bisericii de zidit.

Înainte de ctitoria lui Tudorache Ciurea se pare că ar fi existat o altă biserică a satului, din lemn, în partea de răsărit a cimitirului eroilor, situat în cimitirul din jurul actualei biserici. Existența vechii biserici, la 1801, este atestată prin două însemnări: într-un *Triod* tipărit la Râmnic, în anul 1731, cumpărat de Lupu Bogdan, biv vel medelnicer, pe vremea lui Constantin voievod, dăruit bisericii din satul Ivești, cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, la 1743, aprilie 18, cu însemnarea: „această sfântă liturghie o am cumpărat eu, Tudorache Ciurea, biv vel clucer, pentru ca să fie la sfânta biserică din Tâmpeschi, 1801, mai 13”; cea de-a doua carte, un *Penticostar* tipărit la București, la 1743, unde găsim însemnarea: “acest penticostar este al meu și este cumpărat de tatăl meu, la anul 1801, și este dăruit la biserică noastră”. Iscălitura este a lui Ciurea⁴⁶. Din însemnarea de pe aceste două cărți reiese faptul că această veche biserică de la 1801 este foarte posibil să fie ctitorie a lui Vasile Ciurea sau a înaintașilor acestuia.

În 1814 îl întâlnim în dregătoria de căminar⁴⁷, care și-o va păstra până la capătul vieții. Această ascensiune a lui Tudorache Ciurea în dregătoriile boierești ne face să credem că el a avut un rol important în cadrul istoriei locale de la Fălticeni, dar și de cealaltă parte a Prutului, prin numărul mare de moșii cumpărate.

La 6 aprilie 1814, când deja era căminar, Tudorache Ciurea face un schimb de niște părți de moșii cu cumnatul său Dumitrache Chiruș, Tudorache dându-i a șasea parte din tot hotarul moșiei Pirivicăuți, la Nistru, din ținutul Hotinului⁴⁸; tot în 1814 avea o mică parte din moșia Dragomănești, din ținutul Hârlăului⁴⁹.

---

⁴⁵ Vioca Pușcașu, *Actul de ctitorie ca fenomen istoric în Țara Românească și Moldova până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, Editura Vremea, București, 2001, p. 35-39.

⁴⁶ Artur Gorovei, *Folticeni...*, p. 275. Ambele cărți s-au pierdut în al doilea război mondial.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 102. Dregătoria de căminar consta în strângerea dărilor asupra cârciumilor; în secolul al XVII-lea s-a creat dregătoria de mare căminar; o mare parte din acest venit al domniei se dădea căminarului, apărut în condica domnească sub numele de căminărit. În timpul lui Dimitrie Cantemir, marele căminar era socotit în rândul marilor boieri, iar în 1763, marele căminar era parte componentă din Divan (de la logofăt până la marele căminar), era al XII-lea boier din Divan ca funcție. În secolul al XIX-lea rămâne boier fără dregătorie, având doar un titlu onorific (*Instituții feudale în Țările Române. Dicționar*, p. 83, voce: *căminar*).

⁴⁸ *Ibidem*. Ca urmare a faptului că Vasile Ciurea dăduse copiilor săi mai multe moșii ca zestre, și în ținutul Hotinului, Anița, sora lui Tudorache Ciurea a primit de la tatăl ei zestre (niște părți de moșii); în aceste condiții, Dumitrache Chiruș, soțul Aniței a căzut de acord cu cumnatul său să facă acest schimb pentru ca moșiile lor să fie mai adunate.

⁴⁹ N Iorga, *Boieri și răzeși în Bucovina și Basarabia*, extras din Analele Academiei Române, s. II, t. XXXV, Memoriile Secțiunii Istorice (se va cita AARMSI), nr. 2, București, 1912, p. 42.

Observăm din cele spuse până acum că boierul Ciurea de la Tâmpeschi are o activitate foarte bogată în ceea ce privește adunarea de averi; în acest ritm a ținut-o până la sfârșitul vieții: în 1814 a avut o judecată cu Ilinca Stroici, pentru niște bani; în 1817, a ținut în arendă moșia Baia de la logofătul Balș; la 18 ianuarie 1815, a obținut aprobare de la divan pentru construirea unei fabrici de huscă; la 30 octombrie 1821, îl întâlnim pe la Bunești, unde informează, prin intermediul unei scrisori, pe comisarul austriac de la Suceava, Burian, asupra situației militare din Moldova. Scrisoarea a fost semnată de „plecată slugă, Tudorache Ciure, cămiar”⁵⁰; această mărturie este o dovadă în plus a faptului că el știa să scrie; în 1825 începe procesul cu sora sa, Ileana Borș pentru faptul că Tudorache a împărțit în mod nedrept o moșie; nu ne este specificat numele moșiei; în 1829, vinde Smarandei Caruzi moșia Strahotin, din ținutul Hârlăului⁵¹.

Anul 1826 a fost unul foarte important pentru Tudorache și Elisabeta Ciurea pentru că acum una din fiicele lor, Ecaterina, s-a măritat în septembrie cu cavalerul Costache Stamati⁵², nepotul celui ce a fost episcop de Huși, apoi mitropolit al Moldovei, Iacov Stamati. În urma acestei căsătorii au rezultat doi copii: Constantin, care și-a luat numele de Stamati-Ciurea și Gheorghe, mort de tânăr. Ca zestre, Ecaterina a primit, se pare, moșiile Lămășeni, Adușcani, Cărmășeni, Lepetiști, Trestieni și Mlencăuți⁵³. Imediat după căsătorie, în anul 1829, Costache Stamati a început un îndelungat proces cu socrul său pentru moșiile de zestre⁵⁴ fără a se cunoaște prea bine scopul acestei judecăți. La 22 martie 1837, întâlnim răspunsul dat

---

⁵⁰ Teodor Balan, *Refugiații moldoveni în Bucovina -1821 și 1848*, București, 1929, p. 69-70, nr. XXII.

⁵¹ Artur Gorovei, *Folticenii...*, p. 102-103; 106.

⁵² Gh. Bezviconi, *Costache Stamati. Familia și contemporanii săi*, prefață de Artur Gorovei, Iași, 1942, p. 82. „Acest Ciurea (Tudorache) a avut trei fete moștenitoare, tinere, frumoase și bogate, pe care le-a măritat, cum se și cuvenea, cu boieri înstăriți: Gh. Vârnav, Constantin Stamati și Enache Gane. Copilul răsfățat era însă Ecaterina Stamati. La moartea babacăi, moștenește nu numai vițelul cel gras, dar și dreptul pentru ea, soțul ei și întreaga prăsilă viitoare, de a purta numele defunctului. Și astfel s-a născut, dincolo de Prut, familia cavalerilor Stamati-Ciurea”(Idem, *Boierii Stamati*, p. 19); vezi și Constantin Stamati, *Scrieri*. Text îngrijit, studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie și glosar de Vasile Rotaru, Chișinău, 1993, p. 10.

⁵³ Aceste moșii au fost descoperite de Artur Gorovei la Arhivele Statului din Iași, Condica 355, fila, 139, datând din 1829, când Costache Stamati aduce jalbă la divan cu privință la moșiile de zestre făcute de socrul său (Artur Gorovei, *Folticenii...*, p. 106). Tot Artur Gorovei, în *Catalogul de manuscrise*, vol. III, arăta că moșiile primite ca zestre de la Tudorache Ciurea au fost: Lămășeni, Dușeni, Lopolnița și Lelenăuți. Observăm că există câteva neconcordanțe de ordin fonetic, ceea ce l-a determinat pe același autor să constate faptul că, de fapt moșia Caracușeni a lui Costache Stamati să nu fi fost a lui, ci numele ei să vină de la Cărmășeni, moșie dată ca zestre la căsătoria cu Ecaterina (Idem, *Contribuții la biografia lui Constantin Stamati*, p. 228). Cu alte cuvinte, autorul vrea să demonstreze, fie și la nivel de ipoteză, faptul că acest Stamati nu avusese vreo moșie în Basarabia până la căsătoria lui cu fata lui Tudorache Ciurea. Cu siguranță, aceasta este doar o ipoteză și trebuie luată ca atare, dar nu ignorată.

⁵⁴ Gh. Bezviconi, *Costache Stamati. Familia și contemporanii săi*, p. 82.

de Divanul Moldovei, se pare unei alte jalbe invocate de Costachi Stamati cu privire la niște pământuri⁵⁵. Dar de această dată jalba nu a avut cum să mai fie îndreptată asupra lui Tudorache Ciurea deoarece, la această dată era deja decedat, el murind în anul 1833 în urma unei grave boli - de care vorbește Artur Gorovei că „întâmplându-se a se îmbolnăvi de damba”, se pare că această cumplită boală l-a chinuit aproape un deceniu⁵⁶. Doi ani mai târziu, la 9 februarie, a murit și soția cavalerului Stamati⁵⁷, o moarte neașteptată ce l-a zdruncinat pe soțul ei.

În pronaosul bisericii, în partea stângă, se află mormântul ctitorului și a familiei lui cu inscripția „Aici odihnește ctitorul Tudorache Ciurea și familia lui” (fig. 4). Judecând un pic această inscripție, observăm că de fapt ea nu este atât de lămuritoare pe cât pare, deoarece Tudorache Ciurea a avut mai mulți copii, dar cu siguranță nu au fost îngropați toți în necropola de la Tâmpeschi; unii dintre ei s-au căsătorit; de pildă, Ecaterina, soția lui Costache Stamati nu a fost îngropată la Tâmpeschi, ci probabil la Ocnîța, moșia lor.

În linii generale și în limita documentației de care am dispus am vrut să creionez în câteva pagini un crâmpei de istorie locală, având ca protagoniști pe Tudorache Ciurea de la Tâmpeschi și familia sa; am arătat care a fost rolul lui Tudorache Ciurea în cadrul istoriei locale și în același timp am scos în evidență funcțiile deținute de acesta de-a lungul vieții, arătând ascensiunea sa în rândurile marilor boieri cât și rolul deținut în funcțiile respective; am urmărit să arăt, de asemenea că originea lui Tudorache Ciurea este de spiță domnească. Cercetările întreprinse până în momentul de față nu sunt nici pe departe a fi încheiate; ele au făcut ca interesul pentru acest subiect să fie și mai mare și de aceea, cercetarea de față reprezintă doar o primă etapă în ceea ce privește familia Ciurea, urmând ca în următoarele lucrări să vorbesc și despre ceilalți Ciurești, descoperiți în izvoarele medievale.

---

⁵⁵ Artur Gorovei, *Contribuții la biografia lui Constantin Stamati*, p. 230-232. În răspunsul Divanului trebuia să i se dea lui Costache Stamati pământul cuprins în izvodul de zestre ce-i lipsește din stăpânire din averea dată de Tudorache Ciurea.

⁵⁶ Idem, *Folticeni...*, p. 106. Se pare că jumătate din corp i-a fost paralizat, boală ce l-a ținut la pat până la capătul vieții; a fost îngrijit de fiul său Costache până în 1829, după care acesta a murit, Tudorache rămânând aproape singur.

⁵⁷ Gh. Bezviconi, *Costache Stamati. Familia și contemporanii săi*, p. 82.

Bibliografie

Izvoare documentare

- Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. V, 1745-1760, Cernăuți, 1939; vol. VI, 1760-1833, București, s.a.
- Idem, *Refugiații moldoveni în Bucovina -1821 și 1848*, București, 1929.
- Codrescu, Teodor, *Uricariul*, vol. VI, Iași, 1875; vol. VII, Iași, 1886.
- DRH, A. Moldova, XVIII, 1623-1625, volum întocmit de I. Caproșu și V. Constantinov, București, 2006; DRH, , A. Moldova, vol. XIX, 1626-1628, volum întocmit de Haralambie Chirca, Editura Academiei Române, București, 1969; DRH, A. Moldova, XXIV, 1637-1638, întocmit de C. Cihodaru și I. Caproșu, Editura Academiei Române, București, 1998; DRH, , A. Moldova, XXVI, 1641-1642, volum întocmit de I. Caproșu, Editura Academiei Române, București, 2003.
- Iorga, Nicolae, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol IV, București, s. a.

Cronici

- *Cronica lui Ion Neculce*, vol. I, ediția a II-a, revizuită și adăugită, ediție îngrijită de Alexandru Popovici, cu o prefață, introducere, apendice și două hărți, Craiova, 1936.

Lucrări generale și speciale

- Bezviconi, Gh., *Costache Stamati. Familia și contemporanii săi*, prefață de Artur Gorovei, Iași, 1942.
- Idem, *Boierii Stamati*, în „Din trecutul nostru”, an III, nr. 15-16, decembrie 1934-ianuarie 1935, Chișinău, 1935.

- Gorovei, Artur, *Contribuții la biografia lui Constantin Stamati*, extras din Analele Academiei Române, s. III, V, Mem. 7, Memoriile Secțiunii Literare, 1931.
- Idem, *Folticenii. Cercetări istorice asupra orașului*, Fălticeni, 1938.
- Gorovei, Ștefan, S., *Originea socială a înaltului cler monahal*, în ArhGen, II (VII), nr. 3-4, Iași, 1995.
- *Instituții feudale în Țările Române. Dicționar*, coord. Ovid Sachelarie și Nicolae Stoicescu, cuvânt înainte de Ovid Sachelarie, introducere de Valentin Al. Georgescu, București, 1988.
- Iorga, Nicolae, *Boieri și răzeși în Bucovina și Basarabia*, extras din Analele Academiei Române, s. II, t. XXXV, Memoriile Secțiunii Istorice, nr. 2, București, 1912.
- Idem, *Istoria românilor*, vol. VI, *Monarhii*, volum îngrijit de Ștefan Andreescu, Editura Enciclopedică, București, 2000.
- Nădejde, Ioan, *V. G. Morțun: Biografia și genealogia familiei Morțun*, București, 1923.
- Pârvan, Vasile, *Un vechi monument de limbă literară românească (1639-1668)*, în „Convorbiri literare”, anul XXXVII, București, 1904.
- Pușcașu, Vioca, *Actul de ctitorie ca fenomen istoric în Țara Românească și Moldova până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, Editura Vremea, București, 2001.
- Constantin Stamati, *Scrieri*. Text îngrijit, studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie și glosar de Vasile Rotaru, Chișinău, 1993.
- Prăjescu – Miculescu, I. C., *Obârșia unei familii din Moldova*, extras din „Revista istorică română”, vol. X (1940), București, 1941.
- Sion, Constantin, *Arhondologia Moldovei – Amintiri și note contemporane, boieri moldoveni*, text ales și stabilit, glosar și indice de Rodica Rotariu, prefața de Mircea Angheliescu, postfață, note și comentarii de Ștefan S. Gorovei, București, 1973.
- Szekely, Magdalena, Maria, *Sfetnicii lui Petru Rareș. Studiu prosopografic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2002.
- Turcu, Constantin, *Știri noi despre pretendentul Alexandru Davidel*, Iași, 1948.
- Vârnav, Teodor, *Istoria vieții mele (autobiografie din 1845)*, București, 1908.

Fig. 1 Blazonul familiei Ciurea

Foto, *apud* Gh. Bezviconi, *Boierii Stamati*, p. 17.

Fig. 2 foto Ionuț Balan
Biserica de la Tâmpeschi, ctitoria lui Tudorache Ciurea, reparată în perioada 2006-2007

Fig. 3 Pisania bisericii de la Tâmpeschi, ctitoria lui Tudorache Ciurea
foto Ionuț Balan

Fig. 4 foto Ionuț Balan